

mi), Smeh, Daritev, Nočna pesem za ogledala, Ogledala, Spusti me iz škripcev, Vejice vretenca vitice, Sveti možje, Wakaba, Poslušaj, Gost sveta, Dedek, Isti in No svet, kar predstavlja veliko večino tekstov. Rožengruntar je potem takem zbirka baladne tragike bivanja.

Marijan Zlobec

MARIJ ČUK: ZAKLETA DEŽELA

Kar takoj je treba reči, da pomeni tretja pesniška zbirka Marija Čuka Zakleta dežela* (po Pesniškem listu št. 13, 1973 in Šumenju modrega mahu, 1974) tolikšno notranjo uravnoteženost prejšnjih pomenskih sestavin, da je že mogoče govoriti o racionalno pregledni izpovedni simetriji tiste vrste, ki kaže prvo ustvarjalno zaključeno podobo tega pesnika, rojenega 1952, ki nekoliko mrko in nekoliko prijazno domuje v Dolini, nedaleč od Trsta. — Resneje pa je treba to opozicijo opisati takole: gre za dinamično nasprotje med revolto in pomirljivostjo, med akcijo in njeno blokado v radoživi indiferentnosti. Revolta se ne manifestira toliko v imenu negativne družbene skušnje, kot v imenu čiste, etične subjektivnosti in pomiritev se ne zgodi zaradi skrajne deziluzije ali resignacije, temveč zaradi občasne spravljivosti v območju vitalne čutnosti. Dimenzije takega dinamizma so bile v prejšnjih, zlasti drugi zbirki, prikrite z nekontroliranimi in neiznajdljivimi verzniimi formulacijami, Zakleta dežela pa ne omogoča le razvidnejšega pogleda v konfliktne procese, pač pa prinaša tudi njihove bogatejše semantične variacije in s tem tudi večjo lirsko razprostrtnost, saj sta v to nazorno dialektiko obeh sestavin vključena tudi motiva ljubezni in eksistencialne ranljivosti. Nova pomenska zniansiranost

* Marij Čuk: Zakleta dežela, Založništvo tržaškega tiska, 1975; Opremil Klavdij Palčič.

odmeva tudi v izrazu, ki je še vedno precej konvencionalen, a prejšnjo enopomenskost in celo monotonost je nadomestila živahnejša sintagmatika in čeprav tudi metaforika ostaja približno ista, dosega glavna stilna vrednost te poezije — impresivna neposrednost verza — včasih pravo virtuosno preprostost. Pesniški patos je Čuku skoraj neznan.

Zadnja pesem v zbirki Šumenje modrega mahu se konča z nevtralizacijo revolte, do katere pa je pesnik prišel preveč znosno, da bi ji bilo že mogoče verjeti. Pesem ima naslov Indiferentnost, zadnji štirje verzi pa se glasijo: Težek boj se v srcih bije / za pravico, kri, denar, / nežnim dušam solza lije, / konec koncev — kaj mi mar. Da gre res samo za neznatno avtoironično gesto, dokazuje celotna Zakleta dežela. Prvi cikel, Tudi klovn zna ljubiti, odpira sicer lahkotna ljubezenska pesem (Svoji mali punčki), v kateri pa je že zasnovana temeljna opozicija med revolto in pomirljivostjo, vendar je očitno, da postaja upor na ozadju ljubezenskega čustva vedno manj agresiven, na njegovo mesto pa stopa v naslednjih pesmih tega cikla sprava s svetom, ki doživlja razpon od lažje, še nekoliko užaljene deziluzije (Ko mene več ne bo), do zrelejših spoznanj o svetu in človeških mejah. Takšna je pesem Utišanost, kjer doživi pristajanje na svet svoj racionalni zapis (Preko tega ne morem s svojim šibkim korakom — pravi pesnik), umetniška artikulacija pa je kot kristalizacijski vrh zbrana v pesmi Prostornost, ki jo je vredno navesti v celoti: Zamišljena ženska. / Obrisi lahke smrti. / Neko mokro telo. / V dneh spomina / nam ostaja le to. / Široke dlani. / Razvejan obraz. / Neka kisla pomlad. / V široki puščavi / se moja stopinja zgubi. (str. 17). To so seveda spravljive stopinje iz znane Kovičeve pesmi Bela pravljica. Tako se Čukova poezija znajde na začetku zrelega refleksivnega upesnje-

vanja sveta, modrosti morda, toda že v sredini drugega cikla, ko izzvenijo evokacije svobodnejših bivanjskih plasti (Concertino I, Marec, Ledeni deklici, Deveto deževje), pride do nenadnega preobrata in izpovedovanje revolte postaja spet temeljna pomenska preokupacija. Ta cikel se imenuje Češnje in naenkrat najdemo precej nedolžne pesniške pripombe na narodno in kulturnopolitično situacijo v zamejstvu. Verzi kot Vsi zamejski pesniki / so geniji (Na obronkih) pripravljajo tretji cikel Naša domovina. Še prej pa je treba omeniti pesem Nekje mora biti prostor, ki se sklene takole: S svojimi zverženimi rokami / iščem kot v varnem brlogu / ob petju levov in hlastanju tigrov. (str. 37). S temi pesniškimi izjavami, ki zaključujejo cikel Češnje, se lirski subjekt zavestno poda v prostore obojega: revolte in prilagodljivosti, akcije in počitka. Vendar je to samo prehoden položaj, kajti v tretjem ciklu se na račun pomirljivosti s svetom intenzivira revolta do tolikšne mere, da postaja že kar deklarativna. Po parodiji visoke župančičevske domovinske lirike izginejo še poslednji satirično humorni učinki in v kratkem internem ciklu Čilskim tovarišem si pesnik konstituira svet, ki je neposredno odprt za akcijo: V nebo zapičene gore / čakajo tihe / korakov moža. / Ko bo tišina razbita, / bo tudi moj glas / rasel v srcih ljudi (str. 51). Očitno pa je, da se revolta ne sproža več v imenu čiste subjektivnosti, ampak računa tudi na širšo kolektivno zavest. V zadnji pesmi zbirke je izražena samo še pogojno: Razbil bi prihuljeno / tesnobo in zelenje /. Davi človeka (Stopnje, str. 52). Tako je z manj ekstremno interpretacijo revolte, ki slabi notranjo lirsko napetost, upočasnjena tudi pomenska dinamika Čukove poezije, ki ob koncu izgublja globlji ambivalentni in torej tudi zanimivejši sporočilni dražljaj.

Procesu, ki kroži v polju osnovnih semantičnih dogodkov, je mogoče prav

tako razvidno slediti tudi na nivoju stilnih opozicij. Razmerju med revolto in spravo ustreza namreč nasprotje med refleksijo in impresijo. Odnos seveda ni mehaničen; ko se opisana dinamika umirja v določeni eksistencialni legi, prevladuje izrazitejša refleksija, nihanje med polaritetama pa zaznamujejo poetični zapisi, ki temeljijo na impresiji. Zato osrednji del zbirke, kjer prihaja do pomenske nevtralizacije, obvladuje značilna, na meji usodnosti zadržana čutnost, kakršno izloča pesem Češnje, medtem ko sta prva dva cikla med sabo v pomenski opoziciji, oba skupaj pa pomenita stilno ravnotežje drugemu ciklu. Vse to navzkrižje internih lirskih struktur, ki pa je v bistvu prav artistično racionalno, je koncizno zbrano v uvodni pesmi Zakleta dežela, ki kot miniaturni poetični načrt stoji zunaj cikličnega sistema. Zakleta dežela. / Lunica žogica se smeje v noči / neurja in časti. / Slika na mizici. / Otožne oči / in grenka usta. / Sonce je leno. / V eter zapiha. / Zakleta dežela (Str. 5). — V takšni sporočilni in formalni simetriji poezije Marija Čuka, ki bi jo z dodatnimi pojasnili in omejitvami z zamejstvom samo po nepotrebnem obremenjevali, sta najdragocenejši estetski prvini nekoliko zastrti humor in vzdržna ironija.

IFIGENIJA ZAGORIČNIK, TE PESMI

Od zbirke Postopna razbremenitev (1972), ki kljub suvereni formalni volji učinkuje danes predvsem s poetološkimi nesporazumi, je v novi knjigi Ifigenije Zagoričkov Te pesmi* ostala samo manj očitna, zagrizena, zato pa bolj zgoščena in prožna volja po pesnjenju; pa tudi ta je zdaj urejena, sistematizirana, nadzorovana s trezno poetično

* Ifigenija Zagoričnik: Te pesmi, zbirka Znamenja, Založba Obzorja Maribor, 1976, opremil Marko Pogačnik.